

II. gimnazija Maribor

STATUS ETNIČNIH MANJŠIN V EVROPSKI UNIJI
(seminarska naloga pri evropskih študijah)

AVTORICA: Jara Gostinčar, 4.a

Mentor: Saša Mikić

Maribor, januar 2022

Kazalo

Kazalo	2
1 Uvod	3
2 Katere skupine so upravičene do naziva <i>etnična manjšina</i>?	3
3 EU in reševanje problema manjšin	5
4 Manjšinska problematika v evropskih (ustanovnih) pogodbah	6
4.1 Maastrichtska pogodba	6
4.2 Amsterdamska pogodba	7
4.3 Pogodba iz Nice ter listina EU o temeljnih pravicah	7
4.4 Lizbonska pogodba	8
5 Pristojnosti institucij EU na področju varstva narodnih manjšin	9
5.1 Evropski svet	9
5.2 Svet EU	9
5.3 Evropski parlament	10
5.4 Evropska komisija	11
6 'Težave prinaša zanikanje obstoja manjšin'	12
7 Zaključek ali pomen varovanja pravic manjšin	13
8 Viri	15

1 Uvod

V sledeči seminarski nalogi se ukvarjam s statusom etičnih manjšin v Evropski uniji. Zastavil sem si, na omenjeno temo neposredno vezana vprašanja, ki so me pri pisanju naloge vodila. Kdo ima status etične manjšine ter kakšni so kriteriji, po katerih je skupina do slednjega upravičena? Kdaj je bila sprejeta pomembnejša zakonodaja, ki je urejala položaj etničnih manjši? Katere evropske inštitucije so se zavzemale za rešitev problemov? Zakaj je dodeljevanje nujno, mar ne privede do povečanja partikularnosti in posledično do nesoglasij ter nemirov? Kaj bi naj manjšinam omogočil in koliko od tega se tudi v resnici uresničuje? Izpostavljena vprašanja sem si prizadevala razumeti in ob enem tudi predstaviti v sledeči seminarski nalogi.

2 Katere skupine so upravičene do naziva *etnična manjšina*?

Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja, da je etnična manjšina pripadniki naroda, katerega večina živi v drugi državi (dostopno na:

<https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=manj%C5%A1ina>, 22.1.2022).

Za označitev skupine kot etnična manjšine, sta odločila dva elementa: izraženi kulturni običaji oziroma tradicija in, drugo, da prav slednji ločujejo skupino od članov širše družbe, ki si z njimi izstopajočih kulturnih potez, ne deli. Anthony D. Smith, učenjak etičnih in nacionalnih študij, je uvedel etnični kriterij, ki omogoča prepoznavanje izvora identitete določene skupnosti. Slednji vsebuje deljene zgodovinske izkušnje in spomine, deljeno kulturo ter etničnost, in povezavo z ozemeljskim teritorijem, ki ga skupine ne naseljuje nujno v gledanem trenutku. Elementi kulture in etničnosti obsegajo jezik, vero, zakone, nošo, institucije, glasbo, umetnost, arhitekturo in celo hrano. Narodna identiteta je tako formirana iz vidnih ali oprijemljivih in nevidnih lastnosti. Oprijemljive značilnosti, kot so skupna kultura ali skupne vidne fizične lastnosti, so pomembne, ker prispevajo k občutku identitete, solidarnosti in edinstvenosti skupine. Kot posledica je skupina lahko na udaru grožnjam za svoje oprijemljive značilnosti, saj te posamezniki širše skupnosti obravnavajo kot tveganja za svojo identiteto. Če manjšinska skupina sprejme ukrepe za soočenje z grožnjami, se njena etnična pripadnost politizira in skupina postane politični akter. Po drugi strani pa etnična pripadnost prav tako temelji na

nematerialnih dejavnikih – in sicer na tem, kaj ljudje verjamejo ali so prisiljeni verjeti, da bi ustvarili občutek solidarnosti med pripadniki določene etnične skupine (dostopno na: <https://www.britannica.com/topic/ethnic-conflict>, 22.1.2022).

A vse etnične skupine niso enako politično aktivne ali vpletene v nacionalne konflikte. Slednje je namreč odvisno od političnega režima v državi (demokraciji oziroma avtokratskosti) in števila pripadnikov etnični manjšini (majhna ali velika pripadnost v družbi oz. skoncentrirana ali razspršena). Pomembnost ali priznanost, ki se jim jo pripisuje je prav tako odvisna od tega, v katero skupino jih uvrščamo. Etnične skupine so namreč lahko staroselske. Sem uvrščamo prvotne prebivalce ozemja, preden je to bilo kolonizirano. Čeprav so staroselci ponavadi zelo razlikujejo od dominantne skupnosti (ne le po fizičnih karakteristikah, temveč tudi po jeziku, veri, običajih...), so ponavadi slabo organizirani in nezmožni uveljaviti svoje zahteve. Staroselci tako v splošnem veljajo za najbolj marginalizirano etnično skupino na svetu.

Na ozemlju Evrope že tisočletja živijo različne evropske etnične skupine, vendar ZN priznava zelo malo avtohtonega prebivalstva. Sami so tako edino avtohtono ljudstvo na območju Evropske unije. Laponska, regija, ki jo Sami naseljujejo v štirih državah, je sestavljena iz severnih delov Finske, skoraj polovice Švedske in Norveške ter delov polotoka Kola v Rusiji. (dostopno na: <https://www.lapland.fi/visit/about-lapland/sami-europe-indigenous-people/>, 23.1.2022).

Med etične manjšine med drugim uvrščamo tudi skupnosti, ki so zaradi dela ali drugih razlogov (npr. nomadskega načina življenja) migrirali na obče Evrope. Mednje sodi npr. etnična manjšina Romov. Drugačen položaj imajo narodne manjšine, ki živijo v zamejstvu, specifika pa so tudi tudi verske manjšine, npr. muslimani.

Po podatkih zvezne unije evropskih narodnosti (prost prevod, angl. FUEN), naj bi v Evropski uniji bilo več kakor 400 manjšin, eden izmed sedmih Evropejcev pa naj bi bil pripadnik avtohtone manjšine oz. govoril njen jezik (dostopno na: https://brill.com/downloadpdf/journals/ymio/17/1/article-p23_23.xml, 25.1.2022).

3 EU in reševanje problema manjšin

Evropska unija ima že vse od njenih začetkov zelo zadržan odnos do vprašanja narodnih manjšin, tako njen odnos opisuje Revija za človekove pravice. Vzrok so predvsem zelo različna stališča držav članic in odkrito nasprotovanje priznanju narodnih manjšin s strani nekaterih držav. A do določenega napredka je od začetkov EU do danes vendarle prišlo.

Splošno znano dejstvo je, da je nastajanje današnje Evropske unije na začetku temeljilo predvsem na ekonomski osnovi. Posto-poma je povezava prerasla zgolj gospodarski značaj in se razširila tudi na številne druge ravni. EU pa je relativno pozno postavila jasne standarde glede spoštovanja človekovih pravic. Glede teh vprašanj vodilno vlogo sicer še vedno prepušča Svetu Evrope, a tudi načela EU so jasna, predvsem po pristopu k Evropski konvenciji o človekovih pravicah in sprejetju Listine Evropske unije o temeljnih pravicah tudi kot pravno obvezujočega dokumenta.

Veliko skromnejša pa je bera EU na področju varovanja pravic narodnih manjšin. Tudi tukaj je EU glavno vlogo prepustila OVSE-ju in Svetu Evrope (Evropska listina o regionalnih in manjšinskih pravicah in Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin, obe sprejeti na ravni Sveta Evrope, sta edina obvezujoča evropska dokumenta o tej tematiki).

Kljub temu lahko opazimo, da so morale nove države članice za vstop v povezavo izpolnjevati višje kriterije glede pravic manjšin, medtem ko jih stare članice ne izpolnjujejo. Stališča držav v zvezi s tem vprašanjem so zelo različna. Francija in Grčija obstoja manjšin na njunih ozemljih sploh ne priznavata. Odklonilen odnos Francije do manjšin je tudi ključni razlog, da je v evropski terminologiji pogosto uporabljen izraz »regionalni jeziki in kulture«, saj Francija oznake »manjšine« zelo dolgo sploh ni priznala in je do tega še vedno zelo zadržana. To sicer velja za manjšine na njenem ozemlju; navzven pa obratno zahteva varovanje manjšinskih pravic. Tako je npr. Poljski postavila zelo jasne pogoje, kako mora urediti manjšinsko vprašanje, da je leta lahko od Francije prejela soglasje za vstop v EU.

Večina držav jasno ločuje med avtohtonimi oz. tradicionalnimi oz. zgodovinsko prisotnimi manjšinami in alohtonimi oz. kasneje priseljenimi manjšinami (med njimi je tudi Slovenija), nekatere države ločujejo celo raven zaščite med avtohtonimi

manjšinami (npr. Italija), nekatere države pa pravice avtohtonih in alohtonih manjšin izenačujejo (npr. Hrvaška in delno Madžarska). Zaradi tega EU nikoli ni sprejela enotnih standardov zaščite manjšin (v pravu EU ni določil »acquis communautaire«, torej niza pravic in dolžnosti, ki veljajo za vse članice glede pravic manjšin). Navkljub temu dejstvu so institucije EU sprejele več dokumentov, ki so pomembni za manjšinsko varstvo in vplivajo na položaj manjšin v državah članicah (dostopno na: <https://old.delo.si/novice/politika/tezave-prinasa-zanikanje-obstoja-manjsin.html>, 24.1.2022).

4 Manjšinska problematika v evropskih (ustanovnih) pogodbah

Pogodbe so primarna zakonodaja Evropske unije, ki je na nacionalni ravni primerljiva z ustavnim pravom, je zapisano na spletni strani, ki opredeljuje pravni red, ki ga pogodbe EU določajo. Pogodbe določajo temeljne elemente Evropske unije in zlasti pristojnosti akterjev sistema EU, ki sodelujejo v procesu odločanja, zakonodajne postopke in tudi pooblastila, ki so jim dodeljena. Pogodbe so predmet neposrednih pogajanj med vladami držav članic in morajo biti ratificirane v vseh državah članicah (dostopno na: <http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/pravni-red/pogodbe/>, 24.1.2022).

4.1 Maastrichtska pogodba

Začela je veljati 1. novembra 1993. Po podatkih Revije Za človekove pravice je to prva pogodba, ki je preseгла zgolj gospodarski značaj skupnosti in vsebuje tudi člen, ki obvezuje organe EU, da spoštujejo Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in svoboščinah ter ustavne določbe držav članic, in sicer kot splošne temelje pravnega reda EU. V poglavju o kulturi in izobraževanju je poudarjeno, da so države članice samostojne pri vsebini in organizaciji izobraževanja, organi EU pa naj bi v skladu s pristojnostmi zgolj spodbujali sodelovanje in izmenjavo med državami članicami. V pogodbi ni omenjena harmonizacija zakonodaj držav članic. Svet EU pa lahko s kvalificirano večino na predlog komisije sprejema priporočila. Manjšine so s tem členom dobile pravno podlago za financiranje projektov, povezanih z manjšinsko problematiko. Pogodba vzpostavlja enake standarde tudi za področje kulture (torej spodbujanje sodelovanja in izmenjave, izključeno pa je kakršnokoli usklajevanje

zakonodaj držav članic). Na podlagi tega člena je EU financirala veliko projektov z manjšinsko problematiko (Kaleidoscope, Ariane, Raphael, ...) (Dostopno na: <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181>, 23.1.2022).

4.2 Amsterdamska pogodba

Kasneje je v članku Revije za človekove pravice izpostavljena Amsterdamska pogodba. Ta je začela veljati 1. maja 1999. Je prva pogodba, ki nekoliko jasneje izpostavlja varstvo narodnih manjšin. V 13. členu je zapisano, naj organi EU sprejmejo potrebne ukrepe proti diskriminaciji na podlagi spola, rase, etničnega izvora, religije, spolne usmerjenosti ... A ta člen ni imel neposrednega učinka, ampak je bil le podlaga za sprejem drugih ukrepov. Pomanjkljivost člena je, da ne vsebuje prepovedi diskriminacije na podlagi jezika, ki je ena ključnih značilnosti kršitev pravic narodnih manjšin. Glede kulture in šolstva Amsterdamska pogodba ne prinaša bistvenih sprememb (Dostopno na: <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181>, 23.1.2022).

4.3 Pogodba iz Nice ter listina EU o temeljnih pravicah

Listina EU o temeljnih pravicah, ki je bila podpisana leta 2000 v Nici, je prvi dokument, ki celovito opredeljuje temeljne pravice in svoboščine državljanov EU. Države članice sicer (takrat še) niso dosegle soglasja, da bi Listina postala pravno zavezujoča (kljub pritisku evropskega parlamenta in komisije). Listina našteva šest temeljnih vrednot: dostojanstvo, svoboščine, enakopravnost, solidarnost, državljanstvo in načela pravičnega sodstva. Za narodne manjšine so pomembna predvsem določila o prepovedi diskriminacije ter določila o kulturni, jezikovni in verski raznolikosti. V primerjavi z drugimi mednarodnimi dokumenti s področja manjšinskega varstva so določila v Listini zelo skromna in skopa, saj Listina ne sega dlje od prepovedi diskriminacije. Čeprav Listina sprva ni bila pravno zavezujoča, je bilo pozitivno to, da je bila vsaj politično zavezujoča, poleg tega se EU v prihodnosti ne more več spustiti pod raven, ki je določena v Listini. Pogodba iz Nice, ki je začela veljati 1. februarja 2003, ne prinaša večjih sprememb glede varstva pravic narodnih manjšin. Nekoliko se je sicer okrepila vloga evropskega parlamenta pri preprečevanju diskriminacije, a ta še vedno ne more z ničemer prisiliti Sveta EU, da bi sprejel določen predlog. Nadgrajen je tudi 7. člen Pogodbe o EU, ki govori o ukrepanju organov institucije, če država članica krši skupne temeljne vrednote EU. Po tej spremembi se lahko državi v primeru ugotovljene kršitve odvzame določene pravice,

tudi pravico do glasovanja v Svetu EU. Kršitev pravic mora Svet EU ugotoviti soglasno ob privolitvi evropskega parlamenta, pravice pa lahko odvzame s kvalificirano večino. Svet EU odloča o tem brez predstavnika zadevne države članice. V tem členu so torej preventivni mehanizmi za preprečitev kršenja temeljnih pravic v EU (Dostopno na: <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181>, 23.1.2022).

4.4 Lizbonska pogodba

Pogodbo iz Nice so najprej poskušali nadomestiti s Pogodbo o ustavi, a je bila ta zavrnjena na referendumih v Franciji in na Nizozemskem, zato ni nikoli uradno veljala. Namesto nje je bila sprejeta Lizbonska pogodba, ki je začela veljati 1. decembra 2009 in prinaša nekaj pozitivnih sprememb v zvezi z narodnimi manjšinami, a nikakor ne gre za revolucionarne spremembe, kljub temu pa gre za pozitiven premik. Najpomembnejši novosti sta gotovo, da so narodne manjšine omenjene v 2. členu Lizbonske pogodbe ter da je Listina o temeljnih pravicah postala pravno obvezujoča. 22. člen Lizbonske pogodbe pravi, da je »Unija utemeljena na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, vladavine prava in spoštovanja človekovih pravic, vključujoč pravice narodnih manjšin«. To je prvič, da so v kakšni evropski ustanovni pogodbi omenjene tudi narodne manjšine. A tega nikakor ne gre preceniti, saj je to le sprememba na načelni ravni, v praksi pa bo še naprej vse odvisno od volje držav članic. Lizbonska pogodba vsebuje tudi določbe glede jezikovne in kulturne raznolikosti, ki so gotovo zelo relevantne za manjšine, a šele čas bo pokazal, kaj bo to dejansko prineslo v praksi. Realno kakšnih bistvenih sprememb gotovo ni pričakovati, saj stališča držav članic do teh vprašanj ostajajo ista. Listina EU o temeljnih pravicah je s sprejetjem Lizbonske pogodbe postala pravno obvezujoča. Lahko bi ocenili, da je to velik preboj na področju ukvarjanja s človekovimi pravicami znotraj EU, saj je bila ta integracija sprva ustanovljena le kot ekonomska povezava, zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic pa se je le počasi prebijalo med njene prioritete. Za varstvo narodnih manjšin je gotovo najpomembnejši 21. člen Listine, ki govori o prepovedi diskriminacije in pri tem eksplicitno omenja tudi prepoved diskriminacije narodnih manjšin (dostopno na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.1.5.pdf, 24.1.2022).

5 Pristojnosti institucij EU na področju varstva narodnih manjšin

5.1 Evropski svet

Evropski svet določa, kakor je zapisano v priročniku za spoznavo evropskih institucij, nadaljnji razvoj EU, zato so njegove odločitve zelo pomembne za razvoj manjšinskega varstva. A ob tem je potrebno poudariti, da Evropski svet ne sprejema pravnih aktov, ampak politične. Lahko bi dejali, da je bila do sedaj edina pomembna odločitev glede manjšinske problematike, ki jo je sprejel Evropski svet, sprejetje t. i. kopenhavnskih kriterijev leta 1993, s katerimi so določili politične pogoje za pristop k EU, in mednje spada tudi varstvo narodnih manjšin (dostopno na:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/23/evropski-svet>, 22.1.2022).

5.2 Svet EU

Največji dosežek Sveta EU do sedaj je bilo sprejetje Direktive o uresničevanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na rasno ali etnično poreklo (bolj znana kot »rasna direktiva«). Gre za zelo pomembno direktivo, ki jo je sprejel Svet EU leta 2000. Sprejeta je bila presenetljivo hitro, vzrok za to pa je bil velik vzpon skrajno desne Svobodnjaške stranke v Avstriji na parlamentarnih volitvah konec leta 1999. Gre za najpomembnejšo direktivo Sveta EU, katere vsebino lahko apliciramo na pravice narodnih manjšin.

Cilj te direktive je zagotavljanje visoke ravni zaščite v vseh državah članicah, ki naj bi jo lažje dosegla skupnost kot pa vsaka posamezna država članica. Direktiva poskuša v državah članicah uveljaviti načelo enakega obravnavanja. Diskriminacija je opredeljena v 2. členu. Resolucija loči neposredno in posredno diskriminacijo. Za neposredno diskriminacijo gre, ko je nekdo zaradi svoje narodne pripadnosti obravnavan slabše od drugih, pri posredni diskriminaciji pa so prisotne na videz nevtralne določbe, ki so za pripadnike oseb določenega rasnega ali etničnega porekla bistveno bolj neugodne kot za pripadnike večinskega naroda. Oblika diskriminacije je tudi napeljevanje k diskriminatornemu ravnanju. V 5. členu Direktiva dovoljuje tudi pozitivno diskriminacijo, in sicer kot nadomestilo za slabši položaj, v katerem živi manjšina v primerjavi z večinskim prebivalstvom (dostopno na:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/24/svet-evropske-unije>, 23.1.2022).

Po mnenju Van den Bergheja v resoluciji manjkajo določbe, ki bi omogočale tudi skupno pravico delovanja za organizacije, ki zastopajo interese diskriminiranih oseb. Takšno zastopanje bi imelo za pripadnike narodnih manjšin bistvene ugodnosti. Pri pravdanju se ni potrebno navezovati na posamezen primer, saj žrtve po navadi temu niso naklonjene, ker se bojijo povračilnih ukrepov. Zelo pomembna novost Direktive je tudi obrnjeno dokazno breme pri dokazovanju diskriminacije (razen pri kazenskih postopkih). Če žrtev predstavi dejstva, ki kažejo na diskriminacijo, mora domnevni storilec dokazovati svojo nedolžnost. Direktiva pa državam ne preprečuje uvedbe dokaznih postopkov, ki bi bili še ugodnejši za žrtve diskriminacije. O tem, koliko vpliva je imela ta direktiva na države članice, največ pove dejstvo, da bi vse države morale do 19. julija 2003 seznaniti evropsko komisijo, katere zakone in predpise so sprejele za uskladitev zakonodaje z direktivo in zagotovitvijo enakega obravnavanja. A tega do roka ni storila niti ena država. Rasna direktiva brez dvoma pomeni napredek na področju varstva narodnih manjšin znotraj EU, a ima tudi številne pomanjkljivosti. Dobro je, ker direktiva presega področje zaposlovanja, ki ga tradicionalno ščiti EU, in pokriva tudi socialno zaščito, izobraževanje, dostop do dobrin in javnih storitev. Slabost direktive je, da velja le v okviru pooblastil, ki jih ima skupnost, tako na področju izobraževanja, ki je v izključni pristojnosti države, realno nima vpliva. Velika pomanjkljivost direktive je tudi, da ne vsebuje prepovedi jezikovne diskriminacije, kar je pri narodnih manjšinah zelo pomembno. Torej ne zagotavlja niti šolanja v jezikih narodnih manjšin, uporabe jezikov v sodnih in upravnih zadevah ter obstoja manjšinskih medijev. Velika pomanjkljivost resolucije je tudi, da ne prepoveduje diskriminacije na podlagi vere, prav ta pa je pogosto tesno povezana z diskriminacijo manjšin. V vsakem primeru pa direktiva nima neposrednega učinka, ampak je vse odvisno od tega, ali države sprejmejo ustrezno zakonodajo za njeno izvajanje (Dostopno na: <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181>, 23.1.2022).

5.3 Evropski parlament

To je institucija, ki je do sedaj pokazala največ zanimanja za manjšinsko problematiko. Čeprav je moč EP šibkejša v primerjavi z nacionalnimi parlamenti, je za manjšinska vprašanja pomembno predvsem to, da je na področjih izobraževanja, kulture in boja proti diskriminaciji potrebno za sprejetje zakonodaje tudi soglasje EP. Pomembna vloga parlamenta je tudi v tem, da je potrebno njegovo soglasje pri pogodbah o pristopu novih držav članic ter da mora odobriti vsakoletni proračun EU.

Skrb parlamentarcev za manjšine pa je najbolj opazna v številnih poslanskih vprašanjih in pobudah, ki jih naslavljajo na Svet EU in Komisijo. EP je sprejel tudi številne resolucije glede narodnih manjšin, ki pa so pravno neobvezujoče (dostopno na: https://www.europarl.europa.eu/slovenia/resource/static/files/sl_evropski-parlament.pdf, 23.1.2022).

Revija za človekove pravice je naredila pregled zakonodajne, ki je bila sprejeta na področju manjšin. Izmed pomembnih dokumentov, ki so bili sprejeti, ob prizadevanjih EP, bi veljalo izpostaviti tistega, ki dovoljuje uporabo maternega jezika, tako v javnem življenju kot pri izobraževanju z manjšinskim šolstvom ter pomaga manjšinam pri zagotavljanju lastnih medijev. Prav tako EP poziva Regionalni sklad k sofinanciranju regionalnih gospodarskih projektov na ozemlju manjšin. Kot posledica te resolucije je bil leta 1982 v Dublinu ustanovljen Evropski urad za manj razširjene jezike (EBLUL) (Dostopno na: <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181>, 23.1.2022).

5.4 Evropska komisija

Revija za človekove pravice obravnava tudi delo evropske komisije in njenega prispevka k izboljšanju statusa manjšin. Piše, da je delovanje slednje institucije za manjšine ključno, saj EK upravlja z denarjem EU in tako lahko financira tudi manjšinske projekte. Pomemben pridrvek pa ji revija pripisuje tudi, zaradi njene naloge o izdaji poročila o napredku držav članic, kjer mora biti navedena tudi manjšinska problematika.

Evropska komisija je septembra 2013 zavrnila evropsko državljansko pobudo, poimenovano »Minority Safepack«, ki jo je od septembra 2011 skupaj z Demokratično zvezo Madžarov v Romuniji, Južnotirolsko ljudsko stranko in Mladino evropskih narodnih skupnosti (YEN), krovno evropsko mladinsko manjšinsko organizacijo, vložila krovna evropska manjšinska organizacija Federalistična unija evropskih narodnosti (FUEN). Zanj je tudi zbrala več kot milijon potrebnih podpisov iz vsaj sedmih držav ter jo vložila na Evropsko komisijo. Le-ta jo je zavrnila z argumentom, da določanje stopnje varovanja pravic in promocija avtohtonih narodnih manjšin, kakršno zahteva državljanska pobuda, ni v pristojnosti evropske komisije, kot pristojnosti določajo temeljne pogodbe EU. FUEN je zaradi te odločitve decembra 2013 začel postopek pred Sodiščem EU, saj po njihovem interpretacija 2. in 3. člena Pogodbe o Evropski uniji s strani evropske komisije ni

pravilna. FUEN izpodbija argumentacijo, da so manjšine omenjene le kot »vrednota« oz. »vrednost« (»value«) in zato ta določba nima nobenih pravnih posledic. Brez dvoma bo odločitev Sodišča EU v tem primeru izrednega pomena za prihodnost manjšinskega varstva v okviru Evropske unije (Dostopno na: <http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181>, 23.1.2022).

6 'Težave prinaša zanikanje obstoja manjšin'

Zelo kritična do odnosa Evropske unije do manjšin je bila dr. Petra Roter, v intervjuju za časopis Delo. Je izredna profesorica na katedri za mednarodne odnose ljubljanske fakultete za družbene vede. Njene nazore se mi je zdelo pomembno predstaviti, saj sem v prejšnjih odstavkih prikazovala predvsem pozitivne ukrepe, ki so (oz. naj bi) lajšali probleme manjšinskih skupnosti.

Dr. Petra Roter je predsednica svetovalnega odbora pri okvirni konvenciji Sveta Evrope za varstvo manjšin. Ta od držav pogodbenic pričakuje, da bodo omogočile okoliščine, v katerih ima vsak človek pravico do izražanja svoje identitete, kulture, uporabe in ohranjanja svojega jezika. Svetovalni odbor 18 neodvisnih strokovnjakov nadzoruje uresničevanje konvencije in pomaga državam razumeti možne načine upravljanja heterogenosti.

V zadnjem času, trdi, je mogoče opaziti trend nazadovanja pri razumevanju manjšinskih pravic in upravljanja etnične heterogenosti za zagotavljanje enakih človekovih pravic za vse na način, da se jih pooblasti, da bodo sami odločali, ali bodo pripadali manjšini in katere manjšinske pravice jim lahko pomagajo ohranjati njihovo identiteto, ne pa da kdo drug odloča namesto njih ali jih celo izkorišča v politične namene.

Nadalje v članku opozori na pomen konvencije, ki zagotavlja stabilnost, varnost in mir. Odnos do drugačnosti je zelo problematičen v številnih od 47 držav Sveta Evrope. Med njimi je samo 39 pogodbenic okvirne konvencije. Grčija in Belgija konvencije nista ratificirali, Francija in Turčija pa je nista niti podpisali. Države pogosto uporabijo argument, da nimajo (narodnih) manjšin, česar strokovnjaki, pravi, ne morejo sprejeti.

Prav tako opozarja na nezmožnost držav članic, da bi deklaracijo, ki so jo sprejele v sredini 90. let, prilagodile trenutnim razmeram in spremembam. Družba namreč ne

sme biti videna, kot nekaj nepremičnega in stalnega, temveč bi se morali zakoni prilagajati njenim spremembam in aktualnim zahtevam. Če torej opazamo, pravi Roterjeva, obstoj še drugih manjšinskih skupnosti, in sicer na podlagi svobodnega samoopredeljevanja posameznikov kot pripadnikov manjšin, tega ni smiselno zanikati in se sklicevati na 20 let staro deklaracijo. Za primer delovanja, ki se prilagaja aktualnim razmeram, navede Slovenijo, ki priznava določila konvencije za avtohtoni narodni skupnosti, italijansko in madžarsko, določila pa smiselno uporabljajo tudi za romsko skupnost.

Kljub prej omenjenemu dobremu delovanju Slovenije, kar se tiče prepoznavanja romske skupnosti, pa intervjuvanka prav tako opozarja na številne napake. Slednje opiše tako:

»V Sloveniji smo prišli v položaj, ko dobiva država – zaradi nepripravljenosti ukvarjati se z različnimi manjšinskimi vprašanji – pozive po priznavanju, po statusu in tako naprej. To je najbrž posledica tega, da ni pokazala iskrenega namena iskati primerne ukrepe za dostop do posameznih manjšinskih pravic. Prišli smo v razmere, ko nekateri predstavniki tako imenovanih novih manjšinskih skupnosti vidijo edino možnost, da dobijo določene pravice ter tako ohranjajo in razvijajo svojo manjšinsko identiteto, prek priznanja njihovega statusa manjšin v ustavi (Hočevar, B. 2016).«

Intervjuvanka zaključí z mislijo, da je upravljanje heterogenosti v družbi dolgotrajen proces, ki zahteva pozornost, iskanje najustrežnejših rešitev za zagotavljanje dejanske enakosti, ukrepanje proti diskriminaciji, sovražnemu govoru in stigmatizaciji. Dodaja še, da imamo veliko politikov, ki razmišljajo o prihodnjih volitvah, a malo državnikov, ki jih skrbi, v kakšnih družbah bomo živeli v prihodnosti in kako bomo upravljali vprašanja, ki jih različnost odpira.

7 Zaključek ali pomen varovanja pravic manjšin

Ključnega pomena se mi zdi, dodobra razumeti, zakaj bi zagotavljanje pravic manjšin moralo biti prioriteta, s katero se politične institucije nenehno ukvarjajo. Prav slednja namreč zagotavlja, na kar smo morda preredko opozorjeni, politično in družbeno stabilnost. To velja podkrepiti z zgovornimi primeri etničnih zločinov, ki so bili v

preteklosti mnogokrat zagrešeni in ki celo so praksa v nekaterih državah z nižjo stopnjo demokratičnosti oz. z nižjo pristojnostjo nadzornih organov (manjšina Ujgurov na Kitajskem, nad katero se izvaja genocid, primer ni osamljen).

Enciklopedija Britannica je ob geslu *ethnic conflict* zapisala, da konflikta pogosto ne sprožijo etnične razlike *per se*, ampak politična, ekonomska, kulturna ali ozemeljska trenja. Ob tem so opozarjanja o pomenu podpore političnih institucij manjšinske kulture, jezika, običajev... postavljena v nov kontekst in osmišljena. Prav te podpore namreč, dajejo prepoznavnost elementom, ki tvorijo etnične skupnosti, ob enem pa tudi prebujajo zavest širše družbe o njih. Ta pa bo posledično do elementov, pa tudi do manjšine kot celote razvila odnos, ki bo temeljil, ne na razumevanju (ker je to zaradi osebne pozicije, iz katere posameznik izhaja, preveč težko dosegljivo), temveč na spoštovanju in dopuščanju obstoja. V taki družbi, v kateri se člani sorazmerno zavedajo značilnosti in pomena heterogenosti, se zdi da je ozračje nastrojenosti in sovraštva (ki vodi v nasilje in velika človeška trpljenja) težje vzpostaviti.

8 Viri

Reuter, T. (2021): Ethnic conflict. Dostopno na:

<https://www.britannica.com/topic/ethnic-conflict/Structural-factors> (22.1.2022, ob 13.00).

The Sámi, Europe's Only Indigenous People (2013): Dostopno na:

<https://www.lapland.fi/visit/about-lapland/sami-europe-indigenous-people/> (23.1.2022, ob 17.00).

Creapaz, Z. (2016): The Minority Safepack Initiative – A European

Participatory Process Supporting Cultural Diversity. Dostopno na:

https://brill.com/downloadpdf/journals/ymio/17/1/article-p23_23.xml (25.1.2022, ob 18.20).

Hočevar, B. (2016): Težave prinaša zanikanje obstoja manjšin. Dostopno na:

<https://old.delo.si/novice/politika/tezave-prinasa-zanikanje-obstoja-manjsin.html> (24.1.2022, ob 16.00).

Evropski parlament (2012): Dostopno na:

https://www.europarl.europa.eu/slovenia/resource/static/files/sl_evropski-parlament.pdf (22.1.2022, ob 13.00).

Lizbonska pogodba (2011): Dostopno na:

<http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/pravni-red/pogodbe/> (22.1.2022, ob 13.00).

Valentinčič, D. (2018): Evropska unija in narodne manjšine. Dostopno na:

<http://revije.nova-uni.si/index.php/dignitas/article/view/201/181> (22.1.2022, ob 19.00).

Pavy, E. (2021): Lizbonska pogodba. Dostopno na:

https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.1.5.pdf (22.1.2022, ob 19.20)